

Fot. Tomasz Ferenc

Kobiety i ich obecność w przestrzeni publicznej

MARTYNA KROGULEC
UNIwersytet ŁÓDZKI

recenzja książki

Barbara Kijewska

Polityka równościowa: przestrzeń instytucjonalna

Wydawnictwo LIBRON, Kraków 2016, s. 340

Książka *Polityka równościowa: przestrzeń instytucjonalna* autorstwa Barbary Kijewskiej to pozycja, której tematem jest stosunkowo wciąż niewielki udział kobiet w podejmowaniu decyzji politycznych i publicznych. Celem niniejszej publikacji jest ukazanie niedoreprezentowania kobiet w wielu sferach życia publicznego, jak również wskazanie sposobów walki z tym problemem na różnych poziomach organizacyjnych, począwszy od regionalnego, poprzez krajowy, skończywszy na międzynarodowym. W prezentowanej książce Autorka wskazuje na trzy istotne jej zdaniem obszary, w których, mimo zachodzących zmian prawnych i obyczajowych, kobiety nadal podlegają dyskryminacji. Będą to: procesy decyzyjne, przemoc domowa i środowisko naturalne.

Na potrzeby publikacji Barbara Kijewska posłużyła się analizą instytucjonalno-prawną norm (dokumentów) instytucjonalnych podejmujących temat polityki równości płci. Łącznie analizie poddano 44 dokumenty stworzone m.in. przez Organizację Narodów Zjednoczonych, Unię Europejską czy Radę Europy. W opracowaniu znajdziemy również

przepisy regulujące kwestie równości płci stworzone przez polskie instytucje prawne. Co ważne, Autorka w swej analizie uwzględnia nie tylko treść dokumentów i zakres ich obligatoryjności, ale także nakreśla kontekst sytuacyjny ich powstania, jak również zwraca uwagę na charakter tworzących je instytucji.

Główną ideą publikacji jest założenie, że udział kobiet w podejmowaniu decyzji politycznych i publicznych stanowi nie tylko podstawę sprawliwego rządzenia, ale wnosi nową jakość w społeczeństwo demokratyczne. Książka poza wstępem i zakończeniem składa się z pięciu rozdziałów i trzech rozbudowanych aneksów zawierających najważniejsze dokumenty, na które to Barbara Kijewska położyła szczególny nacisk w swej pracy.

Swoje rozważania Autorka rozpoczyna od rozdziału, w którym skupia się na istocie i definiowaniu równości płci począwszy od historycznych opisów kobiecości i męskości, aż po definicje stworzone przez instytucje takie jak Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ), Unia Europejska (UE), Rada Europy (RE) czy Organizacja Bezpieczeństwa i Wspólnoty w Europie (OBWE). W tej części Barbara

Kijewska przedstawia również przepisy, mające za zadanie wyeliminowanie przejawów dyskryminowania tak kobiet, jak i mężczyzn, uwzględnione w polskim prawodawstwie. Jest więc tutaj mowa o równości pod względem możliwości kształcenia, wysokości wynagrodzenia za taką samą pracę, awansu, świadczeń społecznych itp. Autorka przybliży Czytelnikowi także zakres działań przewidziany dla Pełnomocnika ds. Równego Traktowania.

Drugą część publikacji stanowi rozdział dotyczący *gender mainstreaming*, jako jednej z priorytetowych strategii Unii Europejskiej, mających na celu wprowadzenie równości szans kobiet i mężczyzn w obrębie polityki i różnego rodzaju instytucji. Podejmowane w ramach tej koncepcji działania polegać mają głównie na unifikacji korzyści, które w ramach danej ustawy mogą osiągać przedstawiciele obu płci. Barbara Kijewska zwraca uwagę, na fakt, że właśnie na podstawie *gender mainstreaming* Unia Europejska ma zamiar budować swoją konkurencyjność na rynku międzynarodowym. W tej części publikacji Czytelnik ma okazję dowiedzieć się, jakie są najpopularniejsze sposoby wdrażania wspomnianej strategii w ramach Wspólnoty, jak również, które z podanych rozwiązań sprawdzają się najlepiej w przypadku polskich instytucji. Autorka przytacza tutaj także przykłady różnego rodzaju projektów mających na celu wyrównywanie szans Polaków i Polek, w sferach takich jak rodzicielstwo czy rynek pracy, w ramach wykorzystywania środków m.in. z Europejskiego Funduszu Społecznego. Warto zauważyć za Barbarą Kijewską, że w Polsce znaczącą rolę przy wdrażaniu postulatów *gender mainstreaming* odgrywają samorządy i gminy, które w dużym stopniu mają wpływ na lokalne kształtowanie pewnych tendencji i zachowań.

Kolejna część książki nawiązuje do roli przedstawicielek płci żeńskiej w procesach decyzyjnych. Autorka porusza tutaj kwestię (nie)obecności kobiet w polityce jako jednego

z kluczowych wskaźników równościowych i głównej składowej procesu demokratyzacji. Jako początek następujących przemian wskazuje tutaj podpisanie w 1995 roku Deklaracji Pekinńskiej, dzięki której kobiety zaczęły być aktywnie włączane w życie polityczne swoich krajów. W niniejszym rozdziale Czytelnik ma okazję zapoznać się również ze strategiami na rzecz równości płci. Przedstawione podejścia są o tyle ciekawe, że Barbara Kijewska podaje sposoby ich wykorzystania bezpośrednio na przykładzie Polski. Kolejną kwestią są zachowania polityczne ujmowane jako korzystanie przez kobiety z czynnego i biernego prawa wyborczego, a także utrudniające je stereotypy i role rodzajowe. W niniejszej części Czytelnik może również dowiedzieć się o istnieniu i postulatach partii kobiecych, a także o funkcjonowaniu przedstawicielek płci żeńskiej we władzach samorządowych. Podsumowanie rozdziału stanowi fragment dotyczący unijnej polityki równości płci w procesach ekonomicznych z uwzględnieniem danych dotyczących bezpośrednio Polski.

W czwartym rozdziale Autorka koncentruje się na przemocy wobec kobiet jako zjawisku kulturowym, które uznawane jest za przejaw naruszenia praw człowieka i jedną z głównych form dyskryminacji na tle płciowym. Należy tutaj zwrócić uwagę, że problem ten ma nie tylko wymiar fizyczny czy psychologiczny, ale również polityczny i prawny. Co istotne, wszystkie te wymiary funkcjonują (w mniejszym lub większym stopniu) w różnych społeczeństwach i grupach społecznych niezależnie od dochodu, wykształcenia czy kultury. Patrząc na skalę omawianego problemu, niezwykle interesujące jest to, że w obrębie Unii Europejskiej nie funkcjonuje ani jeden odgórnie narzucony akt czy chociażby strategia, która miałaby na celu ograniczanie zjawiska przemocy wobec kobiet w państwach członkowskich. W powyższym zakresie działania unijne ograniczają się do apeli, rezolucji i rekomendacji, a także

wsparcia finansowego dla organizacji zwalczających przemoc domową. W niniejszej części Czytelnik ma okazję dowiedzieć się także o głównych założeniach tzw. Konwencji Stambulskiej, czyli *Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i przeciwdziałaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej*, której ratyfikacja w 2015 roku w Polsce wzbudziła wiele kontrowersji, szczególnie u przedstawicieli partii konserwatywnych i Episkopatu Polski. Podsumowanie rozdziału stanowi opis krajowych instrumentów zapobiegania przemocy domowej tj. kodeksu karnego, „Konwencji o prawach dziecka” czy „Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020” i wielu innych.

Ostatnią (i jednocześnie równie aktualną) częścią publikacji jest połączenie problematyki *gender* i środowiska naturalnego. Niniejszy rozdział pokazuje problem relacji kobiety – środowisko z dwóch perspektyw: instytucjonalnej (ujętej jako działania ONZ i organizacji pozarządowych, które definiują interesy kobiet względem środowiska) i feministycznej (zwracającej uwagę na różnice płciowe w odniesieniu do środowiska naturalnego). Autorka przytacza Czytelnikowi historię powstania połączenia tych dwóch nurtów, poczynając od wstępnych wzmianek na ten temat podczas konferencji ONZ w Nairobi (1985), aż po konkretne akty prawne takie jak np. Deklaracja Pekinńska z 1995 roku. Dane te uzupełnione zostały o wyniki badań nawiązujących m.in. do różnic międzypłciowych w korzystaniu z zasobów naturalnych i roli kobiet w przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym. Szczególnie interesującym w tej części publikacji jest ukazanie dwóch koncepcji środowiska naturalnego w ramach orientacji feministycznej. Mowa tu o ekofeminizmie i feministycznej teorii ekonomicznej. Autorka w skondensowanej, a jednocześnie obrazowy sposób pokazuje główne założenia obu nurtów, ukazując przy tym nie tylko punkty wspólne czy różnice, ale

także płaszczyzny, na których to mogą się one doskonale uzupełniać.

Na koniec należy podkreślić, że chociaż książka Barbary Kijewskiej dotyczy, jak sam tytuł mówi, polityki równościowej, to tak naprawdę jest to publikacja o ciągle funkcjonujących nierównościach między kobietami i mężczyznami, z którymi różnego rodzaju instytucje i organizacje próbują walczyć, natomiast rezultaty ich zmagają się dalekie od ideałów. W praktyce, mimo wzniosłych słów o równościowych uregulowaniach normatywnych, prawa kobiet nadal nie są powszechnie identyfikowane w kategoriach praw człowieka. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest tutaj bez wątpienia funkcjonowanie przez wieki modelu patriarchalnego, który jawnie ograniczał nie tylko sposoby ekspresji przedstawicielek żeńskiej części społeczeństwa, ale wręcz dawał przyzwolenie na dominację i przemoc wobec kobiet i dzieci, zamykając ścieżkę jakiegokolwiek obrony w przypadku naruszenia nietykalności cielesnej czy wolności światopoglądowej. Wieloletnia batalia kobiet, aby w końcu świat usłyszał ich głos, zaczęła przynosić skutki tak naprawdę dopiero pod koniec XX wieku. Autorka publikacji ma świadomość, że chociaż wiele państw podpisało np. Deklarację Pekinską czy dyrektywy równościowe obowiązujące w Unii Europejskiej, to tak naprawdę wiele z tych praw widnieje tylko na papierze. Przykładem może być tutaj publiczna awantura, jaka wywiązała się w momencie konieczności ratyfikowania przez Polskę Ustawy Antyprzemocowej w 2015 roku. Wydawać by się mogło, że w obliczu kulturowych zmian, jakie mają miejsce w ostatnich latach, zarówno paniom polityk, jak i panom powinno zależeć na jak najlepszym zabezpieczeniu praw kobiet i zrównywaniu szans obu płci. Jednak chociaż demokratyczne państwa ponoszą odpowiedzialność za wprowadzanie polityki równościowej w formie aktów prawnych, to nie gwarantują one w żaden sposób realnych

wyników. Równość kobiet jest ciągle bagatelizowana i niedoceniana w podobny sposób przez rządzących, jak i samych obywateli. Natomiast promowanie i ochrona praw kobiet ograniczane ze względu na nieznamość obowiązujących traktatów (które notabene rządzący skwapliwie podpisują) przez urzędników każdego szczebla, szczególnie zaś na poziomie samorządowym, gdzie mogłoby powstać wiele inspirujących inicjatyw. Ponadto istotny wydaje się tutaj problem niedoreprezentowania kobiet w przypadku stanowisk politycznych, na co Barbara Kijewska niejednokrotnie zwraca w swoich rozważaniach uwagę.

Niniejsza publikacja stanowi bardzo dobre podsumowanie instytucjonalnych posunięć w obrębie prawodawstwa dotyczącego kobiet. Całość publikacji jest spójna i dość mocno skondensowana. Bardzo wartościowym dodatkiem są tutaj aneksy dokumentów, użytych przez Autorkę w toku analizy. Załączenie ich treści umożliwia czytelnikowi samodzielną analizę, bez konieczności odrywania się od lektury i poszukiwań na własną rękę. Na uwagę zasługują również wykorzystane opracowania statystyczne, które znakomicie uzupełniają strukturę tekstu.

Książka Barbary Kijewskiej z powodzeniem może znaleźć zastosowanie w przypadku osób, których zainteresowania naukowe koncentrują się w obrębie feminizmu i *gender studies*. Zainteresowanie tą pozycją winni wykazywać nie tylko pracownicy naukowi, ale także studenci kierunków takich jak politologia czy socjologia, dla których może ona stanowić bogate źródło wiedzy i wprowadzić ich zainteresowania na nowe tory. Najważniejszym atutem publikacji jest jednak to, że przystępność języka umożliwia lekturę osobom z różnych środowisk (w tym, niekoniecznie naukowych) i może przyczynić się do wzrostu świadomości przysługujących praw u kobiet z różnych grup społecznych. 👁

Martyna Krogulec – absolwentka socjologii na Uniwersytecie Łódzkim, obecnie doktorantka w Katedrze Socjologii Polityki i Moralności UŁ. Jej zainteresowania oscylują w ostatnim czasie wokół kultury i socjologii ciała, jak również wpływu stereotypów na funkcjonowanie społeczne jednostki. Interesuje się także socjologią polityki i problematyką ruchów społecznych w Polsce.

Afiliacja:

Uniwersytet Łódzki

Katedra Socjologia Polityki i Moralności

Instytut Socjologii UŁ

e-mail: martyna_krogulec@wp.pl